

סיפרי דברים פסקא א

(א) אלה הדברים אשר דבר משה וגו' וכי לא נתנבא משה אלא זה בלבד והלא הוא כתב את כל התורה כולה שנאמר ויכתוב משה את כל התורה הזאת (דברים ל"א) מה ת"ל אלה הדברים מלמד שהיו דברי תוכחות שנאמר וישמן ישורון ויבעט (שם ל"ב) כיוצא בו אתה אומר דברי עמוס אשר היה בנוקדים מתקוע אשר חזה על ירושלם (עמוס א') וכי לא נתנבא עמוס אלא אלו בלבד והלא מכל חביריו נתנבא ומה ת"ל דברי עמוס שהיו דברי תוכחות שנאמר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון [וגו'] (שם ד') אלו בתי דינים שלהם כיוצא בו אתה אומר ואלה הדברים אשר דבר ירמיה על ישראל ועל יהודה (ירמיה ל') וכי לא נתנבא ירמיה אלא אלו בלבד והלא ב' ספרים כתב ירמיה שנא' עד הנה דברי ירמיהו (שם נ"א) ומה ת"ל אלה הדברים אלא מלמד שהיו דברי תוכחות שנאמר קול חרדה שמענו פחד ואין שלום שאלו נא וראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה הוי' כי היום ההוא עת צרה ליעקב וממנה יושע (שם ל') כיוצא בו אתה אומר ואלה דברי דוד האחרונים (שמואל ב' כ"ג) (מלמד שהם דברי תוכחה) וכי לא נתנבא אלא אלו בלבד והלא כבר נאמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני (שם) ומה ת"ל ואלה דברי דוד האחרונים מלמד שהם דברי תוכחות ומנין שהיו דברי תוכחות שנאמר ובליעל כקוץ מונד כולהם (שם) כיוצא בו אתה אומר דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים (קהלת א') וכי לא נתנבא שלמה אלא אלו בלבד והלא כבר נאמר [וידבר שלשת אלפים משל וגו'] (מלכים א' ה') ומה ת"ל דברי קהלת מלמד שהם דברי תוכחת שנאמר [וזרח השמש ובא השמש [וגו']] הולך אל דרום וסובב אל צפון [וגו'] זהו מזרח ומערב ואומר כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא (קהלת א') כינה הרשעים בחמה ולבנה ובים שאין להם מתן שכר:

רמב"ן

הקדמה ספר אלה הדברים הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה, יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות התורה הצריכות לישראל, ולא יזכר בו דבר בתורת כהנים לא במעשה הקרבנות ולא בטהרת הכהנים ובמעשיהם שכבר ביאר אותם להם, והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה, אבל בישראל יזהיר המצות הנוהגות בהם פעם אחר פעם להוסיף בהן ביאור, ופעמים שלא יזכיר אותן רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות, כמו שיבאו בספר הזה בעניני עו"ג אזהרות מרובות זו אחר זו ותוכחות וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל עונשי העבירות, ועוד יוסיף בספר הזה קצת מצות שלא נזכרו כלל כגון היבום, ודין מוציא שם רע, והגרזשים באשה ועדים זוממין, וזולתן, וכבר נאמרו לו כולן בסיני או באוהל מועד בשנה הראשונה קודם המרגלים, כי בערבות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו, ועל כן לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל, או דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלונית, אבל לא נכתבו המצות בספרים הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אף על פי שהן חובת הגוף, כאשר בא בענין הנסכים, או מפני שאין תדירות לא הזכירם רק בבנים נוחלי הארץ, וטרם שיתחיל בביאור התורה התחיל להזכיר להם עונותיהם כמה ימרוהו במדבר, וכמה התנהג עמהם הקדוש ברוך הוא במדת הרחמים, וזה להודיע חסדיו עמהם, ועוד שיוכחו בדבריו שלא יחזרו לקלקולם פן יספו בכל חטאתם, ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג עמהם לעולם, שלא יאמר אדם לא יוכל לרשת את הארץ, כי אין אדם אשר לא יחטא, ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדו ונאבד, ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים כי הסליחה והמחילה ממנו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו, וכענין שאמר

הכתוב כי עמך הססליחה למען תורא

סיפרי דברים פסקא ב

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש דבר משה אל כל ישראל מלמד שהשנה י"ב חודש והרי כבר נאמר בשלשה עשר יום לחודש [שנים עשר הוא חודש] אדר (אסתר ג') וכן הוא אומר ולשלמה י"ב נציבים על כל ישראל [חדש בשנה יהיה על אחד לכלל] (מלכים א' ד') ואומר ונציב אחד אשר בארץ (שם) ואיזה זה חודש העבור רבי בנאה אומר וכי עד שלא עמד שלמה לא היינו יודעים שהשנה י"ב חודש והלא כבר נאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (דברים ל"א) שאין תלמוד לומר היום ומה תלמוד לומר היום היום מלאו ימי ושנותי (מעת לעת רבי אומר) [דבר אחר] היום מלאו שבאותו היום שלמו לו מעת לעת ואומר והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בקצה הגלגל (יהושע ד') הוצא ומנה שלשים ולשה למפרע ואתה מוצא שהשנה י"ב חודש ד"א ויהי בארבעים

שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח לבניו אלא סמוך למיתה שנאמר ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מ"ט) אמר לו ראובן בכורי אתה (שם) אמר לו בני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי ומפני ד' דברים אין מוכיחים את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהו מוכיחו וחוזר ומוכיחו כדי שלא יהיה (חבירו) רואה ומתביש הימנו ושלא יהא (בלבך) [בלבן] עליו [וכדי שיפרש ממנו בשלום] שהתוכחה מביאו לידי שלום וכן אתה מוצא באברהם שנאמר והוכיח אברהם את אבימלך על אודות [וגו'] (שם כ"א) ומהו אומר ויכרתו ברית שניהם (שם) וכן הוא אומר ביצחק ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם (שם כ"ו) ואומר וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום (שם) וכן אתה מוצא ביהושע שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנאמר אם רע בעיניכם לעבוד ה' בחרו לכם היום את מי תעבדו אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם ואם את אלהי הנכר אשר אתם יושבים בארצם [וגו'] ויענו כל העם אל יהושע לא כי ה' נעבוד (יהושע כ"ד) וכן אתה מוצא בשמואל שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנאמר הנני ענו בו נגד ה' ונגד משיחו [וגו'] ויאמרו לא [וגו'] ויאמר אליהם עד ה' בכם היום [וגו'] ויאמרו עד (שמואל א' י"ב) וכן אתה מוצא בדוד שלא הוכיח (את ישראל) [את שלמה] אלא סמוך למיתה שנאמר ויקרבו ימי דוד למות [וגו'] (מלכים א' ב'):

סיפרי דברים פסקא יד

(יד) ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות היה לכם לומר רבינו משה ממי נאה ללמוד תורה ממך או מתלמידך או מתלמידי תלמידך ולא ממך שנצטערת עליהם כענין שנאמר ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה [וגו'] (שמות ל"ד) אלא יודע אני מה שתחת עקבי רגליכם הייתם אומרים עכשיו הוא ממנה עלינו דיינים שהם מינים אלף חסר פרוטרוט אם אינו שומע אנו מביאים לו דורון והוא נושא לנו פנים בדין לכך נאמר ותענו אותי [וגו'] כשהייתי מתעצל הייתם אומרים יעשה מהרה:

איכה רבה פרשה א

פ' א א איכה ישיבה, שלשה נתנבאו בלשון איכה, משה ישעיה וירמיה, משה אמר (דברים א') איכה אשא לבדי וגו', ישעיה אמר (ישעיה א') איכה היתה לזונה, ירמיה אמר

איכה ישיבה בדד, א"ר לוי משל למטרונה שהיו לה שלשה שושבינין אחד ראה אותה בשלותה, ואחד ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה, כך משה ראה את ישראל בכבודם ושלותם ואמר איכה אשא לבדי טרחכם, ישעיה ראה אותם בפחזותם ואמר איכה היתה לזונה, ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר איכה ישיבה, שאלו את בן עזאי אמרו לו רבינו דרוש לנו דבר אחד ממגילת קינות אמר להם לא גלו ישראל עד שכפרו ביחידו של עולם ובמילה שנתנה לעשרים דורות ובעשרת הדברות ובחמשה ספרי תורה מנין איכ"ה, א"ר לוי לא גלו ישראל עד שכפרו בשלשים ושש כריתות שבתורה ובעשרת הדברות מנין איכ"ה ישיבה בדד, ר' ברכיה בשם רבי אבדימי דמן חיפה למלך שהי הלו בן בזמן שעושה רצונו של אביו היה מלבישו בגדי מילתין, ובזמן שאינו עושה רצונו מלבישו בגדי בדד, כך ישראל כל זמן שהיו עושין רצונו של הקב"ה כתיב (יחזקאל ט"ז) ואלבישך רקמה, ר' סימא אמר פורפירא תרגם

מגילה דף כח:

ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וספרי ותוספתא, ושכיב. אתו ואמרו ליה לרב נחמן ליספדיה מר אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר

סוטה דף כב.

שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים. אתמר קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר הרי זה עם הארץ, ר' שמואל בר נחמני אמר הרי זה בור, ר' ינאי אומר ה"ז כותי, רב אחא בר יעקב

תנחומא - דברים סימן ב פ' א

הדברים אשר דבר משה וגו' אמרו ישראל אתמול אמרת לא איש דברים אנכי ועכשיו אתה מדבר כל כך, א"ר יצחק אם אתה חייך שנה את התורה והתרפא משה כבר למד את כל התורה, במדבר

סיפרי דברים פיסקא יב

טרחכם מלמד שהיו טורחנים היה אחד מהם רואה שנוצח חברו בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות למחר אני דן מוסיף אני עליכם דיינים לכך נאמר טרחכם ומשאכם וריבכם מלמד שהיו טורחנים משאכם מלמד שהיו אפיקורוסים הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו איחר לצאת אמרו מה ראה בן עמרם שלא לצאת מה אתם סבורים יושב ויועץ עליכם עצות ומחשב עליכם מחשבות ק" [אם היה] משל בית און כענין שנאמר ואון בן פלת בני ראובן (במדבר ט"ז) בידוע שאשתו יועצתו לכך נאמר ומשאכם (ורבכם) מלמד שהיו אפיקורוסים [ורבכם מלמד שהיו רוגנים] (והיו רגזנים ורבכם) היה אחד מוציא סלע בשביל ליטול שתיים שתיים בשביל ליטול שלשה לכך נאמר וריבכם מלמד שהיו (רוגנים) [רוגנים]:

רמב"ם הל' דעות פרק ו

הלכה ו' כשיחטא איש לאיש לא ישטמו וישתוקו כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנון, אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני, שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול, ולא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים.

הלכה ז הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא, אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם שניה ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהה החוטא ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

סדר עולם רבה פרק י
פ' א ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל וגו', אחרי הכתו את סיחן מלך (חשבון) [האמרי] וגו', בעבר הירדן בארץ מואב וגו' (דברים א), מאחד בשבט ועד ששה באדר, שלשים וששה יום, פירש משה רבינו את כל התורה כולה, בששה בו ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות (שם לא יד), בשבעה באדר וילך משה וידבר וגו', ויאמר אלהים בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (שם), שאין תלמוד לומר היום, ומה תלמוד לומר היום, מלמד שבשבעה באדר נולד משה ובשבעה באדר מת, שנאמר וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה', ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו וגו', ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה (שם לד), ויהי אחרי מות משה עבד

סיפרי דברים פסקא א

מול סוף מלמד שהוכיחן על מה שעשו בים סוף והימרו בתוך הים והפכו עורף
כלפי משה ג' מסעות ר"י אומר הימרו בתוך הים והימרו על הים וכן הוא אומר וימרו על ים בים סוף (תילים ק"ו) יכול שלא הוכיחם אלא בתחילת מסע (מן) [בין] מסע למסע מנין ת"ל בין פארן ובין תופל:

זוהר ח"א דף קמד/א

יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה בגין מנהגא דלא להשנאה מההוא אתר דאזיל
לתמן ואינון מלאכין כד נחתו לתתא כתיב {בראשית י"ח} והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו.

במדבר רבה פרשה כא

פ' יד יד וידבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות כל מי שמבקש צרכי צבור כאלו בא בזרוע, יפקד ה' מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי אמר לו הקב"ה (משלי כז) נוצר תאנה יאכל פריה בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות הואיל והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה.

רמב"ם הל' יסודי התורה פרק י

הלכה ד דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה, אבל אם

הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר, ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו, וזה מפורש במסכת שבת, הא למדת שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא, הוא שירמיהו אמר בתשובתו לחנניה בן עזור כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה, אמר לו לחנניה אם לא יעמדו דברי אין בזה ראייה שאני נביא שקר אבל אם לא יעמדו דבריי יודע שאתה נביא שקר, שנאמר אך שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא אשר ידבר שלום בבוא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת.

תלמוד בבלי מסכת נדה דף סא/א

ויאמר ה' אל משה אל תירא מכדי סיחון ועוג אחי הוו דאמר מר סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו מאי שנא מעוג דקמסתפי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי אמר רבי יוחנן אר"ש בן יוחי מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול תוספות נדה דף סא/א

זה עוג שפלט מדור המבול - הכי נמי נפלט סיחון מדור המבול כיון דאחי הוו אלא דהך הפליט קים ליה דהוא עוג ולא סיחון מהאי טעמא גופיה כיון דדחיל ליה משה ועוד אמר (בפרק רבי אליעזר) (דף לד) שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסח ועל שם זה נקרא עוג ומייתי ליה משום דמחזי כלישנא בישא דאמר במדרש עוג אמר בלבו אלך ואומר לאברהם וילחם וימות ואשא שרה אשתו אפילו הכי היה ירא משה שמא תעמוד לו זכות אברהם: